

Universal Declaration of Human Rights - Yakut

© 1996 – 2009 The Office of the High Commissioner for Human Rights

This HTML version prepared by the *UDHR in Unicode* project, <http://www.unicode.org/udhr>.

Киһи быраабын уонсай Декларацията

Генеральной Ассамблея 217 А (III) нүмүрдээх резолюциятынан 1948 сыл олунньу 10 күнүгэр ылылынна.

Преамбула

Киһи аймах бэйэ суолтатын өйдөбүлэ, тэн уонна быстыспат бырааба аан дойдута көнүл уонна кырдьык биир төрүтэ буоларын болжомтоҕо ылан туран,

киһи быраабын ахсарбат буолуу уонна сэнээһин түмүгэр дьон аймах суобаһын абардар варварды быһыылар тахсыбаттарынан, тыл уонна санаа көнүлүгэр, кыһалжата, куттала суох олоххо дьон дьулуһарын болжомтоҕо ылан туран,

киһи бырааба сокуон былааһынан харыстаныахтаабын, киһи батталлаах былааһы утары өрө турууну бүтэһик ньыма курдук туһамматтын туһугар,

норуоттар икки ардыларыгар доҕордоһууну күүһүрдэр туһугар,

Холбоуктаах Нациялар нуруоттара Устаантарыгар киһи сүрүн быраабыгар, киһи личность быһыытынан бэйэ суолтатыгар, эр киһи уонна дьахтар тэн буолууларыгар итэҕэйэллэрин бигэргэспитэрин, ол кэннэ социальнай прогресс өссө көнүл олох усулуобуйалара тупсарын туһугар үлэлэхэргэ быһаарыммыттарын болжомтоҕо ылан туран, чилиэн быһыытанан киирбит судаарыстыбалар Холбоуктаах нациялар организацияларын кытары киһи быраабын уонна көнүлүн тутуһуу туһугар ыкса үлэлэһиэх буолан бигэ тыл биэрбиттэрин болжомтоҕо ылан туран,

ыйылыбыт быраап уонна көнүл диэн эйдэбуллэри диринник өйдөөһүн бу бэриллибит бигэ тыллары олоххо киллэрингэ улахан суолталаабын болжомтоҕо ылан туран. Генеральной Ассамблея,

Киһи быраабын уонсай Декларациятын аан дойду нуруоттара уонна судаарыстыбалара толоруох тустаах сыалларынан-соруктарынан биллэрэр, хас биирдии киһи уонна общество хас биирдии органа бу Декларацияны сырдатты үөрэтти көмөтүнэн быраабы уонна көнүлү убаастыыларын ситиһиэхтээх, национальнай уонна нуруоттар икки ардыларынаабы тэрээһиннэр көмөлөрүнэн Холбоук иһингэр киирбит судаарыстыбалар истрингэр, мань таһынан, судаарыстыба сууттуур бырааптарын тарҕанар убаластарыгар (юрисдикция) олоһор нуруоттарга киэнник уонна көдүүстээхтик тарҕанарын.

1 ыстатыйа

Дьон барыта бэйэ суолтатыгар уонна быраабыгар тэн буолан төрүүлэр. Киһилэр бары өркөн өйдөөх, суобастаах буолан төрүүлэр, уонна бэйэ бэйэлэрингэр тылга киириниттэс быһыылара доҕордоһуу тыыннаах буолуохтаах.

2 ыстатыйа

Хас биирдии киһи, расатыгтан, тириитин өнүгтэн, эр киһитигтэн-дьахтарыгтан, санарар тылыгтан, омугуттан, религиятыгтан, политическай да ханнык да санаатыгтан, национальнай эбэтэр социальнай төрүтүгтэн, баайыгтан-дьаданытыгтан тутулуга суох бу Декларация биллэрэрин курдук бырааптаах уонна көнүллээх.

Мань таһынан дьону ханнык да дойдута, ханнык да политическай, правовой эбэтэр нуруоттар икки ардыларынаабы статуһуттан сизттэрэн араарыллыы суох буолуохтаах, бу дойду территорията төһө да тутулуга суох, эһинэккэ сылдьааччы, бэйэтэ саламат бинигэр суверенитет өттүнэн хааччахтаах буолбутун да иһин.

3 ыстатыйа

Хас биһирдиги киһи үчүгүйдү олоҕу олоһор, көңүллээх уонна тус тыгтыллыбат буолар бырааптаах.

4 ыстатыйа

Ким даҕаны кулуттуур, бэйэтин бас биллммэт буолар турукка сылдыа суохтаах: дьону кулут оностуу уонна дьону атыылааһын ханнык да көрүннэрэ бобуллар.

5 ыстатыйа

Ким даҕаны киһи быһыытыттан тахсыбыт, киһи быһыытынан түһэрэр уонна бэйэ суолтатын суох онорор сордоһунта, накаастабылга, куһаҕан сыһыанга түбэһиэ суохтаах.

6 ыстатыйа

Хас биһирдиги киһи, ханна да сырыттар, бэйэтин правосубъектнай быһыытынан ааһынар бырааптаах.

7 ыстатыйа

Дьон барыта сокуон иннигэр тэг бырааптаахтар уонна сокуон тэг көмүскэбилинэн туһанар бырааптаахтар. Дьон барыта дьыннээх Декларацияны кээр араас дискриминацияттан көмүскэтэр уонна манньк сарбыйааһынга киксэриниттэн көмүскэтэр бырааптаахтар.

8 ыстатыйа

Хас биһирдиги киһи конституциянан, сокуонунан көрүллүбүт бэйэтин тус бырааптара кэһиллибит түгэнигэр, национальной сууттар көмөлөрүнэн ол бырааптарын түргэнник уонна толору төһөрөр бырааптаах.

9 ыстатыйа

Ханнык да киһини бэйэ талбытынан буруйа суох хаайылыыбат, көңүлүн сарбыйылыыбат, үүрүлүбэт.

10 ыстатыйа

Хас биһирдиги киһи, холуобунай буруйу онорбут дигэн дьүүлэнэр буоллаһына бэйэтин быраабын уонна эбээһинэһин быһаарынаары, маны таһынан киһинэхэ тиксэриллибит холуобунай буруй төһө олохтообун быһаарар инниттэн, тэг бырааптааһынан туһанан, киһи дыалатын тутулуга суох, кырдык бары ирдэбиллэрин тутуһар суукка, аһаҕастык көрүллэрин ситиһэр бырааптаах.

11 ыстатыйа

1. Хас биһирдиги буруйу онорууга уорбаланааччы киһи, көмүскэнэргэ кыах барыта бэриллэн туран ытыллар суут киһи буруйдааһын дакаастыар дылы, буруйа суоһунан ааһынар бырааптаах.

2. Ким даҕаны ханнык эбит дьайыыны оноруу, эбэтэр туту да гынымы иһин буруйга, буруйу оноруу кэмигэр национальной сокуон биһигэр аан дойдутааһы быраап быһыытынан буруйу оноруунан ааһылыыбат буоллаһтарына, буруйдаммат. Накаастабыл буруй оноруллар кэмигэр тутулла сылдыыыт накаастабылтан ыарахан буолуо суохтаах.

12 ыстатыйа

Ким даҕаны ханнык да киһи тус олоһор, дыһэ кэргэнигэр, киһи олоһор дыһэтин тыгтыллыбат буолуутугар, киһи суруйсуутун кистэлэнэр буккуһуо, орооһуо суохтаах. Киһи чизэһигэр, аатыгар-суолугар аһарыйыа суохтаах. Хас биһирдиги киһи итинник киһи олоһор орооһортон сокуонунан көмүскэтэр бырааптаах.

13 ыстатыйа

1. Хас биһрдин киһи хайа баҕарар судаарыстыба чэрчитингэр көңүл айанныыр, ханнык баҕарар судаарыстыбаҕа олорор сирин бэйэтэ талынар бырааптаах.

2. Хас биһрдин киһи хайа баҕарар судаарыстыбаттан, ол иһингэр бэйэтин төрөөбүт дойдутуттан, көһөн барар уонна төннөн кэлэр бырааптаах.

14 ыстатыйа

1. Хас биһрдин киһи сойуолааһынтан куотунан атын дойдуларга хорҕойор сир көрдүүр уонна онно хорҕойор бырааптаах.

2. Бу быраап, Холбоһуктаах нациялар организацияларын сыалларын уонна ылыммыт санааларын утарар дын чэхчы политикаҕа сыһыана суох буруйу оноруу түбэлтэтингэр туһаныллыбат.

15 ыстатыйа

1. Хас биһрдин киһи гражданство ылар бырааптаах.

2. Ким даҕаны бэйэ көнүлүнэн гражданствотыттан матыа суохтаах, эбэтэр бэйэтин гражданствотын уларытар быраабыттан матыа суохтаах.

16 ыстатыйа

1. Сокуоннай саастарын сиһигит эр дьон уонна дьахталлар, расаларыттан, омуктарыттан, итэҕэллэриттэн тутулуга суох эрдик - ойохтуу буолан ыал буолар бырааптаахтар. Эрдик - ойохтуу буолалларыгар, эр-ойох буолан олорор кэмнэригэр уонна арахсар кэмнэригэр көргөнниилэр тэн бырааптаахтар.

2. Эрдик-ойохтуу буолуу дьайыыта икки өттүттэн күһэйинтэ суох собулэн эрэ баар буоллабына буолар.

3. Ыал диэн общество төрүт уонна сүрүн ячейката буолар, государство уонна общество харыстабылынан туһанар бырааптаах.

17 ыстатыйа

1. Хас биһрдин киһи баайын дуолун тус бэйэтэ бас билиэн эбэтэр атын дьону кытары тэннэ бас билиэхтэрин сөп.

2. Ким даҕаны бэйэтин баайыттан олоҕо суохтук матыа суохтаах.

18 ыстатыйа

Хас биһрдин киһи толкуйдуур, суобастанар, итэҕэллэнэр бырааптаах: бу быраап иһинэн киһи хаһан баҕарар бэйэтин итэҕэллэн, санааларын уларытар манны таһынан бэйэтин итэҕэллэн соҕотохтуу эбэтэр элбэх буолан сылдьан аһаҕастык, бинтэр биһрдиклээн үөрэтти, таһара сулууспатын, религиознай уонна ритуальной сиэри-туому тутуһуу нөҥүө тарҕатыан сөп.

19 ыстатыйа

Хас биһрдин киһи бэйэтэ итэҕэбил санаалаах буолар, уонна ол итэҕэбил санаатын этэр бырааптаах: бу быраап иһинэн киһи бэйэтин итэҕэбил санаатын мэхэйэ суохтук тутуһар уонна государство границатыттан тутулуга суох ханнык баҕарар ньыманнан информацияны көрдүүр, ылар уонна тарҕатар бырааптаах.

20 ыстатыйа

1. Хас биһрдин киһи эйэлээх мунньахтарга уонна холбоһуктарга киирэр бырааптаах.

2. Ким даҕаны күүс өттүнэн ханнык да ассоциацияга киилэриллибэт.

21 ыстатыйа

1. Хас биһирдии киһи бэйэтин дойдутун салайытыгар быһаччы, эбэтэр көнүлүк талыллыбыт дьон нөнүө кыттыыны ылыан сөп.
2. Хас биһирдии киһи бэйэтин дойдутугар государственной сулууспаҕа киһирэр бырааптаах.
3. Правительство былааһа норуот көрдөбүлүтэр олобуруохтаах; ол көрдөбүл кэмтэн-кэмингэр ыгытылар, барыларыгар тэн уонна уопсай кистэлэн куоластааһын, эбэтэр онно тэн суолталаах, куоластааһын көнүлүн хааччылар көрүн көмөтүнэн чизинэй быыбардарга көрдөрүүнү булуохтаах.

22 ыстатыйа

Хас биһирдии киһи, общество чилиэнин быһыытынан социальной харалтаны ылар бырааптаах. Хас биһирдии киһи, общество чилиэнин быһыытынан, киһи бэйэ суолтатын сөпкө тутууга, киһи тус бэйэтэ норуот күүһүнэн, норуоттар икки ардыларыгар баар сибээстэрин туһананан, экономической, социальной, культурнай уобаластарга сайдар бырааптаах.

23 ыстатыйа

1. Хас биһирдии киһи үлэлиир, көнүлүк үлэни талар, үлэлииргэ үчүтэй усулуобуйалаах, уонна үлэтэ суох хаалартап харыстанар бырааптаах.
2. Хас биһирдии киһи, бырааба сарбыллыыга суох төһөнү үлэлээбитинэн хамнас ылыахтаахтэн.
3. Хас биһирдии үлэлиир киһи үлэтингэр сөп түбэһиннэрэн эппиэттэһэр хамнастаныахтаах, хамнаһа киһиэхэ бэйэтин тус наадатыгар уонна киһи дьизэ кэргэнингэр тинийэхтээх, тинийбэт буолабына атын социальной көмөнөн толоруллуохтаах.
4. Хас биһирдии киһи бэйэтин интэриэстэрин көмүскүү профессиональной түмсүүлэри (союз) тэрийэр, бэйэтин интэриэстэрин көмүскээри, профессиональной түмсүү чилиэнэ буолар бырааптаах.

24 ыстатыйа

Хас биһирдии киһи сыһыанар, иллэн кэмин атаарар, үлэтин күнэ сөп үһүннээх буолуохтаах, кэммитэн кэмингэр төлөнөр уопуска ылар бырааптаах.

25 ыстатыйа

1. Хас биһирдии киһи бэйэтэ уонна киһи дьизэ кэргэнэ доруобай уонна чөл буолалларын туһугар, аһыыр астаах, таңнар танаастаах, олорор дьизэлээх, кэмингэр оноһулар медицинскэй уонна социальной өнөбө, мань таһынан, киһи үлэтэ суох, эбэтэр босхон (инвалид), огдообо буолар уонна кырдыар түгэнииргэр уонна киһитэн тутулуга суох түгэнииртэн сылтаан тутун барытын сүтэрэр түбэлтэтигэр, араас өнгө уонна көмө көрдүүр бырааптаах.
2. Ийэ буолуу уонна сана төрөөһүн уһулуччу сыһыаны уонна көмөнү эрэйэллэр. Дьизэ кэргэниэ төрөөбүт уонна булумһу оҕолор биһир тэн социальной харалтанан туһанар бырааптаахтар.

26 ыстатыйа

1. Хас биһирдии киһи үөрэнэр бырааптаах. Маннайгы уонна орто сүһүөх үөрэхтээһин төлөбүрү суох буолуохтаах. Маннайгы үөрэхтээһин булгуччулаах буолуохтаах. Баҕалаах киһи барыта технической уонна анал үөрэххэ үөрэниэхтэрин сөп, үрдүк үөрэх кыһатыгар баҕалаах киһи барыта кыабыттан көрөн үөрэниэхтээх.
2. Үөрэхтээһин киһини личность быһыытынан сайыннарарга, киһи быраабын уонна көнүлүн убаастыыры элбэтэргэ хайысхалаах буолуохтаах. Үөрэхтээһин норуоттар, расалар уонна религиознай холбоһуктар икки ардыларыгар өйдөһүүнү, тулуйумтуо буолууну, доҕордоһууну үксэтиэхтээх. Холбоһуктаах Нациялар организацияларын эйэни үксэтэр үлэлэригэр көмөлөһүөхтээх.

3. Төрөнүттэр кыра саастаах оҕолорутар маннайгы үөрэх кыһатын талар бырааптаахтар.

27 ыстатыйа

1. Хас биһирдиги киһи общество культурнай олоҕор көнүлүк кыттар, искусствоттан дуоһуйар, научнай сайдыыга кыттар уонна ол сайдыынан туһанар бырааптаах.

2. Хас биһирдиги киһи бэйэтэ айбыт научнай, литературнай эбэтэр художественнай айымньыларын сизэр майгы уонна үп-харчы өттүнэн көмүскэтэр бырааптаах.

28 ыстатыйа

Бу дыһыннаах Декларацияҕа этиллибитин курдук, хас биһирдиги киһи бэйэтин бырааба уонна көнүлүк бүтүтүүн олоххо киллэрэр социальнай бэрээдэктээх дойдуга олорор бырааптаах.

29 ыстатыйа

1. Хас биһирдиги киһи общество ортотугар көнүлүк уонна бүтүтүүн сайдар кыахтаах буоларын быһыытынан, общество иннингэр тус эбээһинэстээх.

2. Хас биһирдиги киһи бэйэтин быраабын уонна көнүлүк олохтоонунугар көрсөр хааччахтааһыннара, сокуон атын дьон быраабын уонна көнүлүк, сигили (мораль) ирдэбиллэрин толорор инниттэн, уонна норуokka табыгастаах тутулу тутар туһуттан олохтообут бобуулартан атын буолуо суохтаах.

3. Бу бырааптары уонна көнүлүк олоххо киллэрин ханнык да тубэлтэҕэ Холбоһуктаах нациялар организацияларын сыалларыгар уонна ылыммыт санааларыгар утары утары суохтаах.

30 ыстатыйа

Дыһыннаах Декларация ис хоһооно ханнык эмэ дойдуга, дьон түмсүүтүтэр эбэтэр кэккэ дьоннорго бу декларацияҕа суруллубут быраабы уонна көнүлүк суох онорорго көнүлүк бизири курдук тойоннонуо суохтаах.
